

*Любов Геник**Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника*

Б.Б.К. 86.23+86.375

УДК 27.; 265.31

Г-34

Святий Шарбель – ліванський чудотворець і благовісник східного християнства маронітської традиції в Католицькій Церкві

Якось, збираючи матеріал про християнських святих, я купила маленьку книжечку про святого Шарбеля. Відкрила її навмання й почала читати маленьку розповідь, яка називалася «Поліція шукає вбивцю»¹. Оповідання передавало історію, що сталася в горах Лівану через кілька років після смерті маронітського монаха Шарбеля Маклуфа (+1898 р.). А саме: поліція шукала вбивцю в околицях монастиря Аннайї, де був похований схимник-самітник Шарбель. Про те, що гріб світився й звідти йшов приємний аромат, знали всі монахи, але за статутом Маронітської Церкви відкривати поховання померлого можна лишень з дозволу патріарха Лівану. Проте поліція наполягла, щоб відкрили гріб негайно. Монахи розібрали кам'яну стіну, розгорнули тканину, в яку був загорнутий монах і завмерли з подиву – «перед ними у спокійній позі лежала просто спляча людина. Обличчя і руки її були нетлінні, з тіла виділялась рожева рідина, її до цього не бачили навіть самі монахи». І особливо вразило всіх те, що всі частини тіла отця Шарбеля були на диво гнучкими. Поліцейські вибачились, але саме вони поширили по всьому Лівану вістку про дивовижний феномен отця Шарбеля. І саме ця коротка замітка про феномен маронітського святого спонукала більш детально зайнятися вивченням історії та особливостей ліванського християнства.

Тому **об'єктом зазначеного дослідження** є особливості східного християнства Маронітської Церкви, а **предметом** – феномен християнського святого **Шарбеля** (eng. St. Charbel Makhlouf; укр. Юсефа Антуановича Маклуфа, 8.X.1828 – 24.XII.1898) як представника маронітської традиції.

Мета дослідження: з'ясувати, чи існує якийсь цікавий досвід діяльності отців-маронітів, який можна використати в українському християнстві на сучасному етапі.

Завдання дослідження:

- 1) з'ясувати коротку історію християнства на землях сучасного Лівану;
- 2) виділити обрядові особливості християнства маронітської традиції;
- 3) зрозуміти, в чому полягав феномен святого Шарбеля і ченців його ордену.

Щоб зрозуміти трагедію цього краю та ментальність людей, варто глибше вникнути в його минуле та історію.

Сучасний Ліван – це країна в Західній Азії на узбережжі Середземного моря, що охоплює територію площею 10,4 тис. км². Тут проживають люди різних національностей та віросповідань: основну частину населення становлять араби (≈90%), а також вірмени, греки, курди, турки, туркмени, черкеси, євреї, індійці, близько 130 тисяч палестинських біженців. За релігійними віруваннями населення поділяється так: найбільшою релігійною общиною є християни-мароніти, а далі

мусульмани-суніти і мусульмани-шіїти, православні та представники інших християнських конфесій, езидисти тощо².

Звичайно, нас найбільше зацікавила доля маронітів та їх походження, адже саме їхнім представником був чудотворець і святий Шарбель Маклуф. Отож ми коротко прослідкували історії цієї землі, яка подарувала світові святого Шарбеля.

Сучасна Ліванська Республіка розташована на землях стародавньої Фінікії³. Про культурні досягнення стародавніх фінікійців розповідають ще учням у школі, але не всім відомо, що частина жителів Фінікії були вихідцями з території південно-західних українських земель, тобто це нащадки трипільської культури. Наші земляки з діаспори – І. Кузич-Березовський у праці «Оріяна: Кіммерія-Праукраїна», а за ним В. Паїк («Корінь безсмертної України»)⁴, ряд інших європейських істориків та археологів наголошують на тому, що частина трипільських племен, котрі прийшли на територію Східного Середземноморського узбережжя, осіли на землях сучасних Палестини, Фінікії, Сирії ще в IV–III тис. до н.е., а в II тис. до н.е. ці землі були завойовані «народом моря» – біблійними філістимлянами (інша назва – палістами), що теж є вихідцями з Північної Припонтиди й відомі нам як галли (біблійні галилеяни, або галати (гр. м.)⁵.

Фінікійці (єгипетською «фенеху») були відомі цілому світові як добрі кораблебудівники, мореплавці, торговці та виробники пурпурових (гр. м. «пгойнос» – червоноволосий, рудий) тканин. «А такі пурпурові тканини виготовляло до н.е. населення «Червонських городів», – пише історик І. Кузич-Березовський. Цей особливий пурпуровий колір і сьогодні використовується в іконописі та в оздобленні священничих риз маронітських єпископів⁶ (див. *Додаток А*). Американський лінгвіст Г. Гордон, знавець фінікійської мови, наголошує, що Америку відкрили фінікійські мореплавці задовго до Колумба. Це сталося 596 р. до н.е. при єгипетському фараонові Нехо, який наказав фінікійському флоту об'їхати довкола Африки, щоб довідатися про можливість торгівлі. Буря у Гвінейській затоці розкидала кораблі, й один із них південна пасатна течія занесла аж до Бразилії, в околиці сучасного м. Парнаїба, де фінікійські моряки зробили на камені напис, в якому пояснили, як і чому вони опинилися на тій землі⁷.

Фінікійці ще до початку Христової ери побудували на середземноморському узбережжі ряд міст, зокрема Тир (суч. Сур), Сидон (суч. Сайда), Борут (араб. Бейрут), Бібл (суч. Джейбель)⁸.

На початку діяльності Ісуса Христа (I ст. н.е.) Фінікія, після падіння своєї знаменитої колонії – міста Карфагена, була завойована Римом з 64-63 рр. до н.е. і входила до складу римської провінції Сирії аж до розпаду Римської імперії в IV ст. н.е., а в IV–VI ст. увійшла до складу Візантійської імперії. Там неодноразово бував Ісус Христос (Мк. 7: 24-31) із проповіддю. Під час переслідувань християн у самій Палестині перші послідовники Христа втікали до Фінікії та Кіпру, пізніше тут проповідували апостоли Петро, Павло та їхні учні. До того ж фінікійські кораблі, що подорожували по всьому середземноморському узбережжю й поза ним, сприяли поширенню Христових ідей серед багатьох народів. Про це згадує Святе Письмо в книзі «Дії апостолів» (Ді. 11: 19; 15: 3; 21: 1-4)⁹. Християнство на території Фінікії почало ширитися ще в I ст. н.е. й тоді ж почала формуватися фінікійська (пізніше – маронітська) християнська традиція, бо окремі обрядові традиції характерні для всіх народів, що були нащадками давніх цивілізацій (коптський – Єгипет; сирійські – Антіохія; халдейський – Межиріччя; сиро-малябарський – Індія; руський, або кирило-методіївський – Праукраїна; латинський – Рим; візантійський – Греція; вірменський – Вірменія тощо)¹⁰.

У складі Римської, а пізніше Візантійської імперії назва «Фінікія» поступово почала зникати, а назва «Сирія» поширилась і на південну територію східного узбережжя Середземного моря. Саме на цій землі завдяки її вигідному географічному розташуванню для торгівлі, корисним копалинам, кедровим лісам, горам та теплому клімату формувались різні християнські обряди; сюди проникали також різні завойовники.

Треба наголосити, що спочатку християнство по всій Азії та в Закавказзі (вірменське християнство) поширювали апостоли та їх учні, а згодом християнські діячі із Сирії (Антіохії) та Малої Азії (пізніше каппадокійці Василь Великий, Іван Золотоустий). Тому немає нічого дивного в тому, що на території Сирії розвивалася своя рання християнська традиція. На неї чималий вплив мало єгипетське чернецтво, бо монахи на території Фінікії та Сирії спочатку користувалися статутами святих Пахомія (+346) і Антонія¹¹, але тут були відомі різні типи раннього чернецтва.

Дослідник історії монашества І. Огієнко чітко диференціював чернечий рух у ранньому християнстві. Він наголошує, що чернече життя починалося із таких форм: пустинножителство (гр. анахоретство), чи самітництво (церковнослов'ян. – отшельництво), осібножителство (гр. келліотство), скитство (лаври) і монастирі. Він виділяє такі типи монастирів: спільножитні (кіновіяльні, побудовані на монархічний лад) та ідіоритмічні (келліотські, побудовані за принципом осібного господарства кожного монаха)¹².

Як ми з'ясували, на території фінікійської та сирійської землі існували різні чернечі спільноти з відмінними формами чернечого життя: тут були як ченці самітники й пустинники, так і келійні монастирі¹³.

Про святого Марона (+433) як засновника чернечого згромадження маронітів документів в історії християнства збереглося небагато. До нас дійшли відомості історика Теодорета Кіпрського, який написав життєпис святого Марона та його учнів. Зберігся лист до святого Марона єпископа Івана Золотоустого, написаний ним із заслання, та лист папи Бенедикта XIV від 1753 р., в якому він обґрунтовує внесення св. Івана-Марона до списку християнських святих. Про нього відомо, що він став ченцем-пустинником, перетворивши язичницький храм на християнську святиню. Святого Марона Бог нагородив даром лікування хворих. Слава про чудесні оздоровлення розійшлася по околицях, й до нього приходили натовпи людей. Очевидно, що св. Марон був освіченою людиною, про що свідчить його листування з Іваном Золотоустим¹⁴. До того ж він багато зробив для заснування та поширення свого чернечого згромадження, адже діяльність св. Марона в кінці IV – на початку V ст. та формування ним чернечої спільноти маронітів припадають на час найбільших догматичних суперечок щодо Ісуса Христа на Вселенських соборах¹⁵.

На I–VI Вселенських соборах точилися суперечки про другу особу Божу – Ісуса Христа: щодо двох природ Христа – Божої й людської та щодо Божої і людської волі у Христа. Всі, хто визнавав подвійну природу і волю Христа, вважалися правовірними християнами (ортодоксами). Частина єпископів, зокрема єпископат ряду Церков: Коптської, Ефіопської, Сирійської, Сирійсько-Маланкарської тощо, не визнала рішень III і IV Вселенських соборів (монофізити).

Мароніти взяли участь у III, IV, V і VI Вселенських соборах і рішуче підтримали їх вчення про дві природи, Божу і людську, та дві волі, Божу і людську, в одній особі Ісуса Христа, тобто вони були правовірними (гр. м. – ортодоксами) християнами¹⁶.

Пізніше частину християн, що не визнавали рішень V і VI Вселенських соборів про дві волі в Ісуса Христа, називали монотелітами (гр. *μονοθεός* – один,

түελεμα – воля). Серед тих, кого визнано іновірцями (єретиками), мароніти в рішеннях V–VI Вселенських соборів (692р.) не згадуються, але виділено єретиків: єпископ Макарій Антіохійський, його учень Степан та Поліхроній (Кан. 1). Про це свідчать документи V–VI Вселенських соборів¹⁷. Це підтверджує і лист від 10 лютого 513 р. монахів-маронітів з Ліванських гір до папи Гормізда (514–523) про те, яка мароніти визнають христологічну доктрину, що відповідає рішенням Халкідонського собору¹⁸.

Поки що нам не вдалося з'ясувати, які фактори вплинули на повернення частини сирійських християн до ересі монотелітства (монофелітства), й чи це саме так і було і коли це відбулося, але різні документи подають той факт, що з VI ст., втікаючи від візантійських переслідувань, вони змушені були переховуватись у горах Лівану та Антілівану, тобто опинились у певній ізоляції.

Під ударами спочатку візантійських, а пізніше арабських завойовників зменшилася кількість християнських церков і монастирів у Сирії. Греки через Константинопольський патріархат прагнули всюди поширити візантійський обряд, стараючись відтіснити інші християнські обряди (антіохійські: західносирійський та східносирійський; вірменський), що тут існували, тому з VII ст. сирійці, мароніти, мелькіти Ассирії та вірмени певний час належали до одного патріархату¹⁹. Це підтверджує російський дослідник А. Булеков у своїй монографії про Маронітську Церкву²⁰, посилаючись на літописи з бібліотеки Ватикану, які у XVIII столітті опрацював відомий у католицькому світі маронітський церковний дослідник і вчений Йосип Ассемані. Й. Ассемані стверджує, що з V по VII століття мароніти не були відомі оточуючому світові під цією назвою. Лише в 694 році *мардаїти* стали називатися *маронітами* саме через те, що стали послідовниками першого Маронітського патріарха Івана-Марона (+707). Він належав до чернечого згромадження маронітів, що вели свій початок від святого Марона – ченця-цілителя, який жив у кінці IV – на початку V століть і від якого почала формування маронітська община. В майбутньому вона стала самостійною структурою.

Саме тоді й відбулося завершення формування окремого *маронітського обряду* й проголошення 687 року Маронітського патріархату, патріарх якого св. Іван-Марон (686–707) почав носити титул Антіохійського. Осідок патріарха містився у Кфагаї, звідки походили Іван-Марон, Кир та Габріель²¹. У той час стався воєнний конфлікт із Візантією, яка 694 року через проголошення патріархату направила сюди війська. Монастир св. Марона було зруйновано, багато монахів убито²².

*У VIII столітті під тиском нової релігії – ісламу, подвійного – іноземного й ідеологічного – гніту ченці-мароніти та їх послідовники змушені були розірвати зв'язки з Константинополем і перейти у високігірні області Ліванських гір. Серед них опинились і християни фінікійського походження. В умовах ідеологічної та політичної ізоляції ченці-мароніти зберігали свою окрему традицію, що дістала пізнішу назву **маронітська**.*

Зрозуміло, що тривалий час ізоляції, в якій перебували християни в ліванських горах, сприяв їх консолідації та збереженню обрядовості.

В основі євхаристійного канону лежить сирійська Літургія св. Якова. Знаємо, що вони, як і багато інших Східних Церков, використовують Літургію Василя Великого, Івана Золотоустого та інші Літургії східного походження, зокрема літургії сирійського обряду²³. Є частини Літургії, які існують у всіх східних Літургіях: а саме уривки Петр. 2: 44; 4: 32; 15: 1-29; Кор. 12: 12-30.

Літургія св. Якова, яка первісно була записана арамейською, а згодом арабською та сирійською мовами, тепер децю латинізована²⁴. Побіжне ознайомлення із Літургією св. Якова показало, що існують три її варіанти:

сирійський, коптський та грецький. Дослідники знаходять у Літургії святого Якова багато спільного за внутрішньою структурою із латинською месою.

За порівнянням текстів **єрусалимсько-антіохійської групи літургій** разом із Літургією святого Якова до цієї групи можна віднести: Літургію «Апостольських постанов», «список Барберіна», Літургії Василя Великого та Івана Золотоустого, сирійського святого Василя та Григорія Вірменського (Партева, або Просвітителя)²⁵. Багато істориків літургій вважали, що відбулася значна латинізація богослужіння у Маронітській Церкві, особливо після хрестових походів, але знайдений Людовіком Мураторі чин римської Літургії Великого Четверга, на переконання дослідника Сергія Муретова, «є латинською редакцією греко-сирійської Літургії Якова», що є яскравим підтвердженням східного впливу на латинський обряд²⁶.

У маронітському обряді використовуються анафори Василя Великого та Івана Золотоустого, а також анафора святого Івана-Марона, яка щоденно використовується досі та є дорогоцінним свідченням віри маронітів у Бога-Отця, Бога-Сина і Святого Духа²⁷.

У порівнянні з іншими Орієнтальними Церквами вже після Ферраро-Флорентійського собору під час богослужіння у Маронітській Церкві почали вживати у Символі віри «*Filioque*» (і Сина), що не суперечить Євангелію від Івана та вченню про Пресвяту Трійцю.

Крім звичайних народних інструментів, що супроводжували спів хорів (колись із крилосів), сьогодні активно використовується й орган як музичний супровід виконання солістами антифонів, алуаріїв, богородичних, гласів тощо. Але музична мелодика різних частин усіх літургій зовсім не нагадує латинську Месу: вона має чітко виражений національно-східний колорит і стиль виконання.

Із східних традицій залишилися великий та малий вихід із Євангелієм, кадіння образів та престолу, використання кивота для зберігання Тайни Євхаристії, великих і малих срібних та золотих чаш для причастя та ікони Ісуса Христа, Богородиці, помісної ікони. Водночас кожне із основних християнських свят має свої мистецькі особливості зображення, які все ж більше схожі на візантійські чи вірменські, коптські чи слов'янські ікони.

Для Літургії (Меси) використовується арамейська мова богослужіння, але частіше – сирійська та арабська, зокрема «Апостол», «Євангелія», «Вірую», «Отче наш» читаються, а митарева молитва промовляється сирійською мовою, може також англійською, французькою та іншими мовами. Уривки з Листів апостолів та Діянь апостолів читають самі читці-миряни – як жінки, так і чоловіки. Євангеліє читають і пояснюють священики. Кульмінаційна частина Служби Божої – звертання до Бога Отця і Бога-Сина із запрошенням здійснити перевтілення (лат. *trassubstancio*).

Тайна Євхаристії відрізняється від традиційного візантійського обряду багатьма елементами, зокрема: а) причастя здійснюють під двома видами: хліба і вина, але використовують традиційно для цієї частини світу прісний хліб, який вживали ще у I ст. в Антіохії, а згодом в інших східних обрядах, а саме: вірменському, халдейському, східносирійському та західносирійському; б) вино готують традиційно виноградне (сухе кисле) без змішування з перевареною водою; в) причащаються стоячи, по черзі підходячи до священика; г) печуть облатки з білого пшеничного хліба й води, їх священик вмочує у виноградне вино і вкладає кожному причаснику до рота правою рукою; ґ) дві чаші – більшу і меншу – з символічним хлібом (облатками) і вином священик тримає на дискосі. Рештки вина і хліба після причастя священик споживає сам²⁸.

За рішенням II Ватиканського (XXI Вселенського) собору (1962–1965) священнослужителі відправляють літургію за престолом обличчям до мирян, але

наявність кивота й відсутність іконостаса, ставлять ієреїв у таку ситуацію, що вони змушені стояти і обличчям до мирян, і спиною до мирян в окремі моменти богослужіння²⁹.

Серед ступенів Тайни священства виділяють такі: свіченосець (тонзура), псалмопівець, чи кантор, лектор, піддиякон, диякон, священник, єпископ.

Свіченосцями і псалмопівцями (канторами) можуть бути і хлопчики, і дівчатка, за канонічним правом з 7 років, які допомагають дияконам чи священникам. На диякона висвячують з 21 року і вище, на читця (лектора) – з 25 років, на священника – з 30 років. Єпископів обирають і висвячують за канонічним правом патріаршої церкви Східних Церков (Кан. 55-101)³⁰.

Тайну хрещення здійснюють, як у латинському обряді: священник або єпископ (чи мирянин у небезпеці смерті) в основному в дитячому віці поливанням по голові у вигляді хреста. А от Тайну миропомазання – конфірмації (у віці 7-14 років) з 1736 року відокремили, і її здійснює єпископ. Формула цієї тайни використовується з маронітського обряду. Тайна каяття – сповіді, Тайна шлюбу, Тайна миропомазання подібні до інших східних обрядів. Єдина відмінність у Тайні єлеосвячення, що матерією є оливкова олія, яка тут використовується тисячоліттями. Служителями цих Святих тайн є священники, як у більшості східних обрядів і як передбачає Кодекс Канонів Східних Церков (Кан. 177-218; 670 §2; 674 §2)³¹. Тайну шлюбу це називають «коронацією».

Мають чернецтво різних видів, як східних традицій – св. Антонія, св. Пахомія, св. Марона, так і західних – домініканці, францисканці, єзуїти та пізніші чернечі конгрегації. Частина ченців є одночасно священниками (тобто ієромонахами).

Коли у XII столітті сюди прийшли хрестоносці, мароніти неочікувано виступили їх союзниками. Історик хрестових походів Гійом де Тір повідомляє, що в 1182 р. тисячі маронітів зійшли з гір і кинулися допомагати хрестоносцям, розкрили свої монофелітські погляди перед латинським патріархом Антіохії Аморі та визнали папу. З XII століття Маронітська Церква була вже у спілкуванні з папою і з латинським патріархом Єрусалима. Патріарх Єремія I Аль-Амшітті (1199–1230) став першим маронітським патріархом, який відвідав Рим і брав участь у роботі XII Вселенського (IV Латеранського) собору 1215 р., а після собору повертався до Сирії разом з легатом папи Інокентія III, що мав остаточно пересвідчитись у правдивості (ортодоксії) маронітських християн³².

Спільні дії маронітських християн та ченців разом із хрестоносцями в час походів привели до утворення на території сучасного Лівану держав хрестоносців: графства Тріполійського, Бейрутської баронії та Сажетської сеньйорії (Сайда). Хрестоносці побудували тут численні монастирі та замки. На території Лівану хрестоносці пробули до 1291 року. Саме під час походів почалася місіонерська діяльність францисканців та домініканців на території Маронітської Церкви³³.

Франциск Ассизький, що в 1181-1226 рр. своїми руками відновлював зруйновані каплиці та проповідував, а в 1209 р. – папа Інокентій III схвалили Статут нового братства ченців-жебраків – орден францисканців. У принципі, св. Франциск не винайшов нічого, що можна було би назвати відкриттям для християнства; проте роль Ассизького Бідняка в історії важко переоцінити. Його Орден практично поклав початок діяльному чернецтву. Але, можливо, головне, що зробило його особою такою привабливою, – це та дивна атмосфера любові, добра і простоти, яку він зумів створити поряд із собою за життя, яку чудово передали його сучасники та яку відчував, напевно, кожний, хто зустрічав на своєму шляху цього святого. Очевидно, що саме ця ідеологія любові, добра й простоти супроводила успіх місіонерської діяльності францисканців на території

Сирії та інших країн Близького Сходу і не тільки не викликала заперечення з боку місцевого населення, а й створювала певну довіру до францисканців. Адже вже на Ферраро-Флорентійський (XVII Вселенський, 1431–1449) собор було делеговано францисканського ченця Івана Бейрутського для участі у роботі собору від імені Маронітської Церкви, де було укладено унію, що готувалася протягом XII–XV століть³⁴.

З XIII по XV століття Ліван був під владою єгипетських мамлюків, коли відбувався перехід від давньоєгипетської до арабо-мусульманської культури. Саме за участь маронітів у роботі собору та їх зв'язки з Римом почалися чергові мусульманські гоніння на маронітів. Вже після Ферраро-Флорентійського собору двічі (1458, 1469 рр.) до Бейрута прибував посланець папи брат Грифон, щоб ще раз переконатись у правдивості маронітського християнства.

І хоча ченці-мароніти тривалий час перебували в умовах ізоляції, це не перешикоджало їм розходись по своїй та чужих країнах (Палестина, Кіпр) й, ризикуючи життям, ширити християнство серед місцевого населення, що поступово приймало іслам, та серед арабів.

На наступному, XVIII Вселенському (V Латеранському, в 1512–1517 рр.) соборі уточнювали догматичні моменти і характер зв'язку Маронітської Церкви із Апостольським престолом. Після обміну документами та дипломатичними місіями Папа Римський Лев X своєю буллою від 1 серпня 1515 року визнав правочинність юрисдикції Маронітського патріарха Петра. Це було підтверджено на 11-й сесії V Латеранського собору 19 грудня 1515 року. Але тоді життя християн ускладнило турецьке завойовництво, яке сильно вдарило по християнах усіх конфесій на Близькому Сході. Спочатку Ліван 1516 р. був завойований сином Роксолани (Насті Лісовської) Селімом I, який зберіг за ліванцями їх володіння, але наклав данину, залишивши їх під владою правителя Дамаску. Проте постійне спілкування маронітів із Римом продовжувалося, незважаючи на османські переслідування та міжусобні війни, що тривали з перервами з кінця XVI до XVII ст. та нищили й плюндрували країну.

П'ятого липня 1584 року папа Григорій XIII створив для маронітів духовну семінарію для підготовки священиків у Римі³⁵. Найбільш видатним із її випускників був завідувач папської бібліотеки у Ватикані Йосип-Симон Ассемані (+1768 р.), котрий видав у 1719–1728 рр. твори св. Єфрема Сиріна та чотиритомну енциклопедичну працю «Бібліотека Сходу» (Bibliotheca orientalis) з великою кількістю сирійських і арабських документів, що вийшла в 1728 році³⁶.

Після діяльності ряду чернечих місій францисканців, домініканців та єзуїтів Маронітська Церква 1606 року перейшла на новий григоріанський календар.

Діяльність єзуїтів на території Лівану сприяла створенню ряду шкіл, заснуванню ними Католицького університету в Бейруті та видавництв при багатьох монастирях.

Незважаючи на османське панування та переслідування християн на Близькому Сході, їх кількість все одно поступово збільшувалася. Очевидно, досить добре працювало християнське духовенство, адже християнами стала друзька (друзи – мусульманська секта шіїтського напрямку в ісламі) знать з родів Шехабів та Абіллама³⁷.

Поступово Мароніти із маленького чернечого згромадження переросли у велику Церкву. Це усвідомив єпископат Маронітської Церкви, провівши у 1736 р. в монастирі Сайадат помісний собор, у якому взяли участь 13 єпископів, духовенство та члени видатних ліванських сімей. Саме тоді було в основному завершено канонічне формування Маронітської Католицької Церкви. На соборі було розглянуто рішення про літургійно-обрядові практики в Маронітській

Церкві, догматичні питання, зокрема щодо впровадження *Filioque* (про походження Святого Духа від Отця і Сина за Євангелієм від Ів. 14: 8-11, 15-16, 26; 15: 26; 15: 7). За основу рішення про філіокве було взято енцикліку папи Климента XII щодо віровчення, Літургії та канонічного права. Маронітські вчені – легат папи на соборі Йосип-Симон Ассемані (+1768) та Мішель Казарі (+1791) – відіграли важливу роль у формуванні та прийнятті літургійно-канонічних документів Маронітської Церкви, де церкву вперше було поділено на єпархії (дієцезії), відновлено деякі елементи обряду, що діють досі³⁸.

На жаль, в умовах іноземної окупації та мусульманського релігійного оточення зміцнити Маронітську Церкву було непросто. До того ж у ХІХ столітті за Ліван почали воювати між собою кілька країн: Єгипет, Туреччина, Англія та ін. З використанням тактики «поділяй і володарюй» через втручання іноземців розпочалася внутрішня громадянська маронітсько-друзька війна, що сильно ослабила країну, та проявився вплив Маронітської Церкви на національно-визвольний рух. І все ж маронітський єпископат знайшов у собі сили піднятися й повести за собою населення країни. Патріарх Петро-Павло Масад (+1890) почав відновлення активного релігійного життя Церкви. У 1856 р. він знову провів помісний собор у м. Бекоркі (Бкіркі), який прийняв ряд канонічних актів. А в 1860 році турки вчинили масову різанину маронітів, що стало причиною конфлікту між Туреччиною та Францією, яка збройно підтримала маронітів, і прийняття міжнародного документа – Органічного статуту Лівану (1861), за яким області високогірного Лівану отримували автономію 1861 р.³⁹.

За станом здоров'я патріарх Лівану Петро-Павло у ХХ Вселенському (І Ватиканському, 1859–1869 рр.) соборі участі не брав, але скерував чотирьох єпископів як офіційних представників Маронітської Церкви⁴⁰, що закріпило її статус. У кінці ХІХ – першій половині ХХ століть Маронітській Церкві вдалося зберегти важливу роль у політичному житті Лівану і Сирії. Після Першої світової війни Сирія і Ліван потрапили під контроль Франції, а коли 1944 року Франція надала Лівану повну незалежність, вона сприяла тому, щоб статус маронітської общини за її великі заслуги був гарантований через закріплення в законодавстві країни, адже президент Лівану за конституцією, обирається із середовища маронітів, а це не тільки честь, а й велика відповідальність за все, що відбувається у багатоконфесійній країні⁴¹. Війна 1975 року показала, що становище маронітів у Лівані й досі неспокійне, адже через неї 1 млн. християн-маронітів покинули батьківщину й поселилися у країнах Заходу.

Починаючи з 1790 року резиденція маронітського патріарха знаходиться у м. Бкіркі, в 25 милях від Бейрута. Попередній патріарх маронітів Насрула-Бутрос-П'єр Сфеїр (1920 р.н.) в січні 2011 року у віці 91 року подав у відставку. Папа прийняв відставку 26 лютого, а новим патріархом Маронітської Католицької Церкви обрано 71-річного єпископа Джебейл-Біблського преосвященного Бешара ал-Райя⁴².

Саме на цей дуже складний для Маронітської Церкви період і припадає чернеча діяльність отця Шарбеля (в миру – Юсуфа, або Юсефа Маклуфа) – пізніше всесвітньо відомого християнського святого.

Юсеф Антуанович Маклуф (святий Шарбель) народився 8.X.1828 р. в с. Бекаа-Карфа за 140 км на північ від Бейрута на висоті 1600 над рівнем моря у родині селянина Антуана і Бригіти. У родині Маклуфів було п'ятеро дітей, четвертою дитиною був св. Юсеф (фр. Жозеф, укр. Йосип)⁴³.

У цьому селі знаходяться ще два святі для Лівану місця – Долина Святих, де у давні часи у печерах і скелях ховалися християнські священики на чолі з патріархом Лівану, та святий реліктовий гай ліванських кедрів, про який знає

увесь світ, адже ці дерева не ростуть більше ніде у світі. Вони – символ Лівану, й їх обриси зображено на гербі країни та її орденах.

Родина, в якій народився Юсеф, була дуже побожною. Два мамині брати стали монахами-схимниками. Провідуючи деколи свою сестру, не могли не вплинути на світогляд племінника. До того ж хлопчик і не був схожий на ровесників через своє благоговіння перед Богом.

Батька хлопчик пам'ятав погано. Того доля склалася трагічно: призвали на війну, яких не бракувало в Лівані в ХІХ столітті, і він додому більше не повернувся. Тому найбільше хлопчик любив матір, незважаючи на її строгість і суворість. Через деякий час мати вдруге вийшла заміж за тихого й побожного односельця, й вітчим став і його вихователем, і духовним наставником.

Але Юсуф з дитинства відчував своє покликання, а тому хоч і випасав кіз разом з ровесниками, та, на відміну від них, був малоговіркий, зате прислуговував у церкві, співав у хорі, часто шукав усамітнення у гроті й щиро молився до Бога перед образом Божої Матері. Він готувався сповнити своє покликання – відректись від світу в молитві в монастирі. Досягнувши повноліття, він полишив усіх: вітчима, братів і сестру, дівчину, що вважала себе його нареченою, навіть не попрощався з матір'ю, і пішов. Пішов, нікому не сказавши ні слова, бо розумів, що прощання буде важким. Йому тоді минуло 24 роки. Він вирішив піти до монастиря Мейфукської Божої Матері. Про нього він багато чув, але де точно розташований цей монастир, Юсуф не знав (у Лівані тоді було близько сімдесяти маронітських монастирів) і здався на Боже провидіння – пішов навмання. Божий Промисел таки привів його до цього монастиря. Він постукав у хвіртку, і йому відчинив молодий монах...

Коли його згодом спитали брати, яке б нове монаше ім'я він хотів собі вибрати, він без вагань відповів: «Я давно підшукав собі ім'я – Шарбель». Монахи знали, що великомученик з таким ім'ям загинув під час облоги Трої. Але арамейською – «Шар – цар, а Бель – Бог» – чи не дуже сміливо як для новачка-послушника? «Хочу бути якнайближче до Бога і на Нього рівнятися», – так пояснив Юсуф свій вибір імені. І почалось його чернече життя. Він п'ять років пробув у Мейфукському монастирі Божої Матері, а потім перейшов в Аннаїський монастир⁴⁴.

Саме в Аннаїському монастирі, який став його останнім притулком, святий Шарбель перейшов від послушника до ченця, склав вічні чернечі обіти й поступово готував себе до самотнього життя монаха-схимника, коли людина все більше часу присвячує спілкуванню з Богом. Саме тут брати-ченці голосуванням одноголосно вирішили прийняти Шарбеля до свого чернечого братства. Звідси його відправили на 5-річне навчання до Кфіфанського монастиря – вивчати теологію. Тут його наставником став інший відомий чернець-мароніт (проголошений блаженним) отець Харіні – цілитель, проповідник, наставник молоді й учитель майбутнього отця Шарбеля, який і помер, тримаючись за руку свого учня. Після завершення навчання Шарбель повернувся до рідного монастиря й був рукоположений у священики. Ще при житті майбутній святий вчинив багато зцілень і див, але найбільші дива почали творитися після його смерті (+24.XII.1898 р.). Про його нетлінне тіло та пахучу рідину ми вже згадували. Але минуло майже сто років, а дива продовжують відбуватися й по сьогодні⁴⁵.

«Випадок, який хочеться згадати, стосується зцілення, що сталося з дочкою мусульманина Аміна. Коли захворіла його дочка, він повіз її до найвідоміших лікарів світу, але «світила» розвели руками: не могли поставити діагноз, а дівчина танула на очах у батька. Саме тоді він згадав, що недалеко біля нього є християнський монастир, в якому похований святий-чудотворець Шарбель. Яке ж

було розчарування мусульманина, коли він, діставшись до церкви, не зміг наблизитися з хворою дочкою до вітваря з іконою святого Шарбеля: церква була переповнена людьми – йшла недільна Служба Божа. У відчаї батько «наважився на незвичайний крок. Взявши дівчину на руки і вигукнувши арабською: «Святий Шарбелю, допоможи!», – кинув хвору через голови людей до вітваря». Дівчина, яка до того не могла стояти на ногах, встала й попрямувала до щасливого батька. Це сталося в присутності десятків віруючих, які потім виступили свідками дива, написавши письмові свідчення. Копії медичних свідоцтв теж зберігаються у музеї монастиря»⁴⁶.

У 1950 році за рішенням патріарха Лівану і всього Сходу у присутності багатьох свідків та лікарів було відкрито труну з тілом людини, яка померла 1898 року. Відкрили її були вражені: у труні лежав монах Шарбель, ніби щойно помер. Жодного тління, руки, ноги, очі заплющені, як у людини, що просто заснула. Серед свідків, які підписували акти про відкриття труни, був син мусульманського шейха – відомий на всьому Сході мусульманський лікар поважного віку. Він зізнався, що в дитинстві, коли лікарі відмовилися його лікувати, до нього, за наполяганням матері, запросили Шарбеля, і святий зцілив хлопчика молитвою. Він радив усім: «Моліться, і врятовані будете!»⁴⁷.

Після наукової фіксації фактів численних зцілень, здійснених молитвами маронітського монаха Шарбеля, 9 жовтня 1977 року Папа Римський Павло VI проголосив Шарбеля Маклуфа (англ. Charbel Makhlouf) святим, а папа Іван Павло II 17 жовтня 1985 року проголосив блаженною ліванську маронітську черницю Рафку Райєсс (Rafca Rayess)⁴⁸.

Очевидно, велика віра християн Лівану – зовсім маленькому народу, їх безконечні молитви, єдність та стійкість допомогли їм не тільки звільнитися від безконечних набігів і війн, різанини й переслідувань, а й вистояти й вижити та здобути державну незалежність (1926 р.). Зараз Ліван – республіка, і найцікавіше, що президентом країни, де живуть представники різних релігійних конфесій, за конституцією має бути обов'язково християнин-мароніт, а решта державних постів рівномірно розподілені між представниками інших релігій (див. Додаток Б: Релігійна карта Лівану)⁴⁹. Така ситуація не раз викликала запитання: за які заслуги християни-мароніти дістали таку честь у переважно мусульманській країні?

Уважний аналіз діяльності ченців-маронітів, їхніх статутів, літургійної практики, а найголовніше, великої терпеливості, віри й працьовитості, дає підстави говорити про безконечні Божі ласки, які Христос виявив до ченців-пустинників за їх відданість Богові, велику любов до свого народу й працю на його користь. Вони дали ченцям-маронітам таку велику славу. Ченці-мароніти в усі часи працювали на благо свого народу. У них на високому рівні була освіта монахів. Навчаючись у чужих країнах, вони завжди поверталися до свого народу, приносячи йому найновіші наукові відкриття і технології для сільськогосподарського виробництва, виноградарства та виноробства, промислові винаходи, впроваджуючи досягнення культури і тим самим навчаючи простих людей виживати в непростих умовах іноземного гніту⁵⁰.

Мароніти чітко виконують церковне правило в його найдавніших статутах, відправляють різні Літургії, строго дотримуються постів і молитви, а найголовніше вірять у Бога не декларативно, а за приписами самого Христа: «Все, що ви зробили одному з братів Моїх, – ви Мені зробили»⁵¹.

Віруючі в Україні дізналися про культ святого Шарбеля та його дивовижні зцілення через численні зцілення віруючих Білорусі та Росії і дива, які він вчинив для них⁵². Навесні 2008 р. мощі святого Шарбеля виставляли у храмах нашої держави.

У результаті використання методів аналізу та узагальнення, порівняння, спостереження з'ясовано, що мароніти – це нащадки стародавніх фінікійців, котрі прийшли на Близький Схід із території Північного Причорномор'я у IV–III тис. до н.е., створили тут високу цивілізацію, відому усьому світові як Фінікія і Карфаген, яка вирізнялася мореплаванням, фарбуванням тканин у пурпур, особливим образотворчим і музичним мистецтвом, високою повагою у ставленні до жінок.

Мароніти – це ченці, котрі, започаткувавши окремий чернечий орден, зуміли зберегти християнські традиції в умовах іноземних інтервенцій та мусульманського релігійного впливу. Більше того, ченці-мароніти добилися проголошення патріархату в Лівані та Сирії для Маронітської Церкви, взяли активну участь у походах хрестоносців, відновили унію з Римом, в результаті якої зуміли вести активну місіонерсько-просвітницьку й господарську діяльність для населення своєї країни і сусідніх країн, добилися проголошення незалежності для Лівану і президентської посади за конституцією, у своїй країні в меншості (становлять 16% від населення Лівану), політичної і релігійної рівноправності для усіх конфесій в умовах мусульманського оточення.

Відомо, що *маронітський обряд* формувався на основі арамейсько-сирійської (сирійський переклад Біблії в IV ст. – Пешіта) та каппадокійської традицій первісного християнства, богослужіння належать до орієнтального західносирійського обряду, що не має своїх паралелей у православ'ї і відрізняється: а) різними служителями Святої тайни миропомазання – єпископ і формулами – східна; б) причастям священників і мирян під двома видами – хлібом і вином, але хліб прісний за традиційним приготуванням, а вино – виноградне – не розбавлене водою, і використанням двох чаш для причастя; в) іншими анафорами для Літургій: святого Якова, Івана-Марона й такими ж самими анафорами: Василя Великого, Івана Золоустого, Раніше Освячених Дарів; визнанням перевтілення; г) подібними більше до східного іконопису іконами (але відсутністю у більшості храмів повних іконостасів) і наявністю кивотів, особливої літургійної мелодики та активним використанням молоді, в тому числі й жінок, у читанні Святого Письма.

Маронітська Католицька Церква використовує григоріанський календар, має патріарший статус і 8 архієпархій: Антеліас, Бейрут, Тріполі, Тір (всі в Лівані), Кіпрська архієпархія, Алеппо, Дамаск (обидві в Сирії), Хайфа (Ізраїль); 17 єпархій і два патріарших екзархати. Церква нараховує 992 парохії, більше 1200 священників і 42 єпископів. Маронітська Церква – найбільш чисельна у Лівані, до неї входять 37% християн і 17% усього населення Лівану. За даними *Annuario Pontificio*, в 2007 році чисельність прихожан церкви становила 3,1 мільйона⁵³.

Особливу гордість і авторитет у світі мароніти здобули завдяки вірності християнським традиціям, своєму святому-цілителю Шарбелю (Юсефу Маклуфу; 1828–1898), що здійснив багато див і зцілень не лишень серед християн різних конфесій, а й серед мусульман, втілюючи таким чином єкуменічну ідею християнства на практиці.

Дуже важливо, щоб досвід самовідданої праці маронітських ченців на благо свого народу перейняло сьогоднішнє українське чернецтво та повело за собою з метою духовного самовдосконалення розгублений, збіднілий і збайдужілий до всього український народ.

Поза предметом дослідження залишилося церковне правило Маронітської Церкви, усі види богослужінь, чернечі традиції та особливості неповторної маронітської християнської традиції.

¹ Доторкнутися до дива: Феномен святого Шарбеля. – Львів: Стрім, 2005. – С. 87.

² Киктев С. П. Ливан, Ливанская Республика // Советская историческая энциклопедия: В 32-х т. Т. 8. – М.: Совэнциклопедия, 1968. – С. 638-650.

³ Финикия // Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru/node/42289//27.04.2013/16:02>.

⁴ Кузич-Березовський І. Оріяна: Кіммерія-Праукраїна: В 2-х кн. Кн.1. – Детройт, 1979. – С. 146-163, 174-177; Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – С. 258-277; Паїк В. Корінь безсмертної України. – Львів: Червона калина, 1995. – 237 с.

⁵ Народи моря // РЕЖИМ ДОСТУПУ: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:32>; Пеласги // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:32>; Філістимляни // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:10>.

⁶ Папа прийняв зречення з уряду Патріарха Маронітської Католицької Церкви // Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/obrano-novogo-glavu-maronitskoyi-katolitskoyi-tserkvi#point/26-02-2011/10:13>.

⁷ Кузич-Березовський І. Оріяна: Кіммерія-Праукраїна: В 2-х кн. Кн.1. – Детройт, 1979. – С. 146-163, 174-177.

⁸ Киктев С. П. Ливан, Ливанская Республика // Советская историческая энциклопедия. Т. 8. – М.: Совэнциклопедия, 1968. – С. 638-650.

⁹ Біблія. Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / за ред. отця-доктора Р. Турконяка. 4-е повне вид. укр. мовою. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2011. – 1214 с.

¹⁰ Генік Л. Я. Історія християнства: католицизм. Т. 1: Основні ідеї християнства. Навч. посіб для студ. / Л. Я. Генік – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. – С. 237; Марусин М. Божественна Літургія / Архієпископ Мирослав Марусин. – Рим, 1992. – 529 с.

¹¹ Vachus, F.J. St. Pachomius // In The Catholic Encyclopedia. – New York: Robert Appleton Company, 1911. Retrieved February 28, 2015 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/11381a.htm/28.02.2015/12:23>.

¹² Огієнко І. І. (митрополит Іларіон). Українське монашество / Упоряд., автор іст.-біогр. нариса та коментарів М. С. Тимошик. – К.: Наша наука і культура, 2002. – С. 89-93.

¹³ Булеков А. В. О МАРОНИТСКОЙ ЦЕРКВИ. Монографія // Режим доступу: <http://aliom.orthodoxy.ru/arch/021/021-bulek.htm> / 1999. – № 3(21) – 4(22) – 2000. – 1 (23) /17.11.2009/17:39; Labourt, Jérôme. Maronites // The Catholic Encyclopedia. Vol. 9. New York: Robert Appleton Company, 1910. Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/> 16 Nov. 2010. 26 Feb. 2010/11:33.

¹⁴ Святий Марон // Трух Г. Життя святих: Духовні читання для українського народу на кожний день Божого року: У 4-х т. Т. 1: Січень–лютий–березень / Життя святих: Духовні читання для українського народу. – Торонто: Вид-во оо. Василян, 1952. – С. 205-205; Maronites: History // Режим доступу: <http://www.bkerkelb.org/26.02.2010/11:52>.

¹⁵ Джерела Канонічного права Православної Церкви / Пер. з гр. Я. Туркало. Випуск І. – Харків: Видання Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ, 1997. – 122 с.

¹⁶ Maronites: History // Режим доступу: <http://www.bkerkelb.org/26.02.2010/11:52>.

¹⁷ Джерела Канонічного права Православної Церкви / Пер. з гр. Я. Туркало. Вип. І. – Харків: Видання Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ, 1997. – С. 54.

¹⁸ Maronite Church // <http://en.wikipedia.org/wiki/28.02.2015/17:21>.

¹⁹ Antioch: The Maronites and Lebanon // Режим доступу: http://www.bkerkelb.org/english/index.php?option=com_content&view=article&id=199:-me/18.03.2011/14:32.

²⁰ Булеков А. В. О МАРОНИТСКОЙ ЦЕРКВИ. Монографія // Режим доступу: <http://aliom.orthodoxy.ru/arch/021/021-bulek.htm> / 1999. – № 3(21) – 4(22) – 2000. – 1 (23) /17.11.2009/17:39

²¹ The Maronite Patriarchate / Maronites History // Режим доступу: <http://www.bkerkelb.org/18.03.2011/12:36>.

²² Святой Марон // Маронитская католическая церковь // Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>; John Maron // Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/John_Maron//29.09.2012/13:20.

²³ Булеков А. В. О МАРОНИТСКОЙ ЦЕРКВИ. Монографія // Режим доступу: <http://aliom.orthodoxy.ru/arch/021/021-bulek.htm> / 1999. – № 3(21) – 4(22) – 2000. – 1 (23) /17.11.2009/17:39; Labourt, Jérôme. Maronites// The Catholic Encyclopedia. Vol. 9. – New York: Robert Appleton Company, 1910 // <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/16.Nov.2010.26.Feb.2010>. Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/26.02.2010/11:13>.

²⁴ Лященко. Иван (диакон). Литургия апостола Иакова // Режим доступу: <http://www.blagobor.by/article/liturgia/yakov/10.02.2015/18:11>.

²⁵ Там само.

²⁶ Лященко. Иван (диакон). Литургия апостола Иакова // Режим доступу: <http://www.blagobor.by/article/liturgia/yakov/10.02.2015/18:11>.

²⁷ West Syrian Rite Fortescue // The Catholic Encyclopedia. Vol. 14. – New York: Robert Appleton Company, 1912. 16 Nov. 2010. Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/14417a.htm/26.02.2010/10:38>.

²⁸ The Maronite Liturgy in monks of Annayi // See: <https://www.youtube.com/watch?v=OW0y13KCLJ0/28.02.2015/19:33>.

²⁹ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. – Львів: Свічадо, 1996. – 757с.

³⁰ Labourt, Jérôme. Maronites// The Catholic Encyclopedia. Vol. 9. – New York: Robert Appleton Company, 1910 // [http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/16 Nov. 2010. 26 Feb. 2010](http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/16Nov.2010.26Feb.2010). Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/26.02.2010/11:13>; Кодекс канонів Східних Церков. – Рим: Вид-во оо. Василіян, 1993. – С. 37-47.

³¹ Кодекс канонів Східних Церков. – Рим: Вид-во ОО. Василіян, 1993. – 845 с.

³² Мельвиль М. История ордена тамплиеров / Пер. с фр. – СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2000. – 416 с.; Святой Марон // Маронитская католическая церковь / Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>.

³³ Antioch: The Maronites and Lebanon // Режим доступу: http://www.bkerkelb.org/english/index.php?option=com_content&view=article&id=199:-me/18.03.2011/14:32.

³⁴ Робертсон Р. Маронитская Католическая Церковь // Р. Робертсон Восточные христианские Церкви. – СПб., 1999. – С. 144-146.

³⁵ Маронитская Католическая Церковь // Робертсон Р. Восточные христианские Церкви. – СПб., 1999. – С. 144-146.

³⁶ Giuseppe Simone Assemani (or Yusuf ibn Sim'an as-Sim'ani, English: Joseph Simon Assemani, Latin: Ioseph Simonius Assemanus), 1687–1768, was a Lebanese Maronite orientalist. See: http://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Simone_Assemani/29.09.2012/12:55.

³⁷ Мадо Иса. Религиозно-этнические общности маронитов и друзов в политической истории Сирии и Ливана (до 1861 г.): Автор. дис. канд. ист. наук: 07. 00.03 / АН СССР. – Ин-т Востоковедения. – М., 1990. – 15 с.

³⁸ Маронитская католическая церковь // <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>.

³⁹ Киктев С. П. Ливан, Ливанская Республика // Советская историческая энциклопедия. Т. 8. – М.: Совэнциклопедия, 1968. – С. 638-650; Antioch: The Maronites and Lebanon // Режим доступу: http://www.bkerkelb.org/english/index.php?option=com_content&view=article&id=199:-me/18.03.2011/14:32.

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Киктев С. П. Ливан, Ливанская Республика // Советская историческая энциклопедия. Т. 8. – М.: Совэнциклопедия, 1968. – С. 638-650; Маронитская католическая церковь // Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>; Maronite Church // Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/28.02.2015/17:21>.

⁴² Папа прийняв зречення з уряду Патріарха Маронітської Католицької Церкви з уряду Маронітського Патріарха Антіохії кардинала П'єра Сфєїра (Nasrallah Pierre Sfeir) 26-01-2011 // Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/obrano-novogo-glavu-maronitskoyi-katolitskoyi-tserkvi#point/26-02-2011/09:21>; Обрано нового Главу Маронітської Католицької Церкви / 15-03-2011 // Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/obrano-novogo-glavu-maronitskoyi-katolitskoyi-tserkvi#point/15-03-2011/12:22>.

⁴³ Святой Шарбель: Чудеса святого в мире // Режим доступу: http://sharbel.lipetsk.ru/miracles_in_the_world.html/20.03.2009/13:31.

⁴⁴ Доторкнутися до дива: Феномен святого Шарбеля. – Львів: Стрім, 2005. – 102 с. Баюканський А. Феномен святого Шарбеля, або Прилучення до дива. Повість / Пер. з рос. і редагування Л. І. Антонішин – Львів, 2003. – 90 с.

⁴⁵ Доторкнутися до дива: Феномен святого Шарбеля. – Львів: Стрім, 2005. – 102 с. Святой Шарбель: Чудеса святого в мире // Режим доступу: http://sharbel.lipetsk.ru/miracles_in_the_world.html/20.03.2009/13:31.

⁴⁶ Доторкнутися до дива: Феномен святого Шарбеля. – Львів: Стрім, 2005. – С. 6.

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Святой Шарбель: Чудеса святого в мире // Режим доступу: http://sharbel.lipetsk.ru/miracles_in_the_world.html/20.03.2009/13:31.

⁴⁹ An estimate of the distribution of Lebanon's main religious groups, 1991, based on a map by GlobalSecurity.org// Режим доступу: Maronites//<http://en.wikipedia.org/wiki/29.09.2012/12:25>.

⁵⁰ Шморгун А. Ливанский феномен (не самая большая страна на Ближнем Востоке предоставляет развитым государствам Запада тысячи первоклассных специалистов) // Азия и Африка сегодня. – 2006. – №5. – С. 41-45.

⁵¹ Баюканський А. Феномен Святого Шарбеля, або Прилучення до дива. Повість // Пер. з рос. і редагування Л. І. Антонишин. – Львів, 2003. – 90 с.; Святой Шарбель: Чудеса святого в мире // http://sharbel.lipetsk.ru/miracles_in_the_world.html/20.03.2009/13:31.

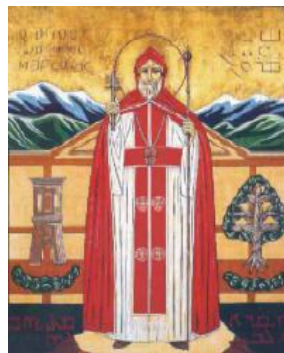
⁵² Там само.

⁵³ Маронитская католическая церковь // Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>.

Список використаних джерел

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / за ред. отця-доктора Р. Турконяка. 4-е повне вид. укр. мовою. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2011. – 1214 с.
2. Джерела Канонічного права Православної Церкви / Пер. з гр. Я. Туркало. Випуск I. – Харків: Видання Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ, 1997. – 122 с.
3. Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. – Львів: Свічадо, 1996. – 757 с.
4. Кодекс канонів Східних Церков. – Рим: Вид-во ОО. Василян, 1993. – 845 с.
5. Баюканський А. Феномен святого Шарбеля, або Прилучення до дива. Повість. Пер. з рос. і редагування Л. І. Антонишин. – Львів, 2003. – 90 с.
6. Генік Л. Я. Історія християнства: католицизм. Т. 1: Основні ідеї християнства: Навч. Посіб. для студ. / Л. Я. Генік. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. – С. 237.
7. Доторкнутися до дива: Феномен святого Шарбеля. – Львів: Стрім, 2005. – С. 87.
8. Киктев С. П. Ливан, Ливанская Республика // Советская историческая энциклопедия: В 32-х т. Т. 8. – М.: Совэнциклопедия, 1968. – С. 638-650.
9. Кузич-Березовський І. Оріяна: Кіммерія-Праукраїна: В 2-х кн. Кн. 1. – Детройт, 1979. – 380 с. (С. 146-163, 174-177).
10. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – 592 с.
11. Марусин М. Божественна Літургія / Архєпископ Мирослав Марусин. – Рим, 1992. – 529 с.
12. Мадо Иса. Религиозно-этнические общности маронитов и друзов в политической истории Сирии и Ливана (до 1861 г.): Автор. дис. канд. ист. наук: 07.00.03 / АН СССР. – Ин-т Востоковедения. – М., 1990. – 15 с.
13. Паїк В. Корінь безсмертної України. – Львів: Червона калина, 1995. – 237 с.
14. Огієнко І. І. (митрополит Іларіон). Українське монашество / Упоряд., автор іст.-біогр. нарису та коментарів М. С. Тимошик. – К.: Наша наука і культура, 2002. – 396 с. С. 89-93.
15. Робертсон Р. Маронитская Католическая Церковь // Р. Робертсон. Восточные христианские Церкви. – СПб., 1999. – С. 144 -146.
16. Трух Г. Життя святих: Духовні читання для українського народу на кожний день Божого року. У 4-х т. Т. 1: Січень-лютий-березень / Життя святих: Духовні читання для українського народу. – Торонто: Вид-во ОО. Василян, 1952. – С. 205-205.
17. Шморгун А. Ливанский феномен (не самая большая страна на Ближнем Востоке предоставляет развитым государствам Запада тысячи первоклассных специалистов) // Азия и Африка сегодня. – 2006. – №5. – С. 41-45.
18. Булеков А. В. О МАРОНИТСКОЙ ЦЕРКВИ. Монографія // Режим доступу: <http://aliom.orthodoxy.ru/arch/021/021-bulek.htm> / 1999. – № 3(21) – 4(22) – 2000. – 1 (23) /17.11.2009/17:39.

19. Маронитская католическая церковь // Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/14.11.2009/21:29>.
20. Народи моря // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:32>
21. Обрано нового Главу Маронітської Католицької Церкви / 15-03-2011 // Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/obrano-novogo-glavu-maronitskoyi-katolitskoyi-tserkvi#point/> 15-03-2011/12:22.
22. Папа прийняв зречення з уряду Патріарха Маронітської Католицької Церкви з уряду Маронітського Патріарха Антіохії кардинала П'єра Сфеїра (Nasrallah Pierre Sfeir) 26-01-2011 // Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/obrano-novogo-glavu-maronitskoyi-katolitskoyi-tserkvi#point/> 26-02-2011/09:21.
23. Пеласги // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:32>.
24. Святой Шарбель: Чудеса святого в мире // http://sharbel.lipetsk.ru/miracles_in_the_world.html/20.03.2009/13:31.
25. Финикия // Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru/node/42289//27.04.2013/16:02>.
26. Філістимляни // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/15.08.2010/18:10>.
27. An estimate of the distribution of Lebanon's main religious groups, 1991, based on a map by GlobalSecurity.org // Режим доступу: Maronites//<http://en.wikipedia.org/wiki/29.09.2012/12:25>.
28. Antioch: The Maronites and Lebanon // Режим доступу: http://www.bkerkelb.org/english/index.php?option=com_content&view=article&id=199:-me/18.03.2011/14:32.
29. Vacchus, F.J. St. Pachomius // In The Catholic Encyclopedia. – New York: Robert Appleton Company, 1911. Retrieved February 28, 2015 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/11381a.htm/28.02.2015/12:23>.
30. John aron//http://en.wikipedia.org/wiki/John_Maron/29.09.2012/13:20.
31. Labourt, Jérôme. Maronites // The Catholic Encyclopedia. Vol. 9. New York: Robert Appleton Company, 1910. Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm/16.Nov.2010.26.Feb.2010/11:33>.
32. Maronite Church //<http://en.wikipedia.org/wiki/28.02.2015/17:21>.
33. The Maronite Patriarchate. Maronites: History // Режим доступу: <http://www.bkerkelb.org/26.02.2010/11:52>.
34. West Syrian Rite Fortescue, Adrian. «West Syrian Rite». The Catholic Encyclopedia. Vol. 14. New York: Robert Appleton Company, 1912. 16 Nov. 2010/26 Feb. 2010.10:38 <<http://www.newadvent.org/cathen/14417a.htm>>.

Додаток А

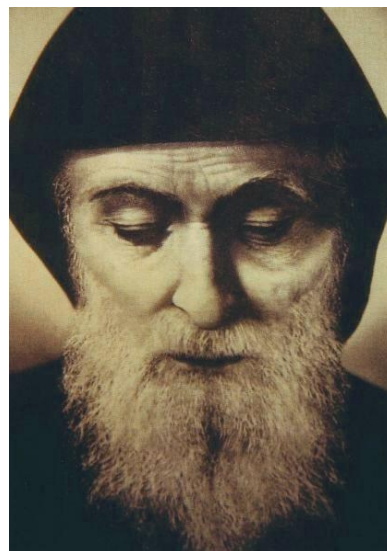
Іван-Марон (628–707) – Маронітський патріарх в Антіохії і перший патріарх-мароніт

John Maron (628–707) – Maronite Patriarch of Antioch and the first Maronite Patriarch

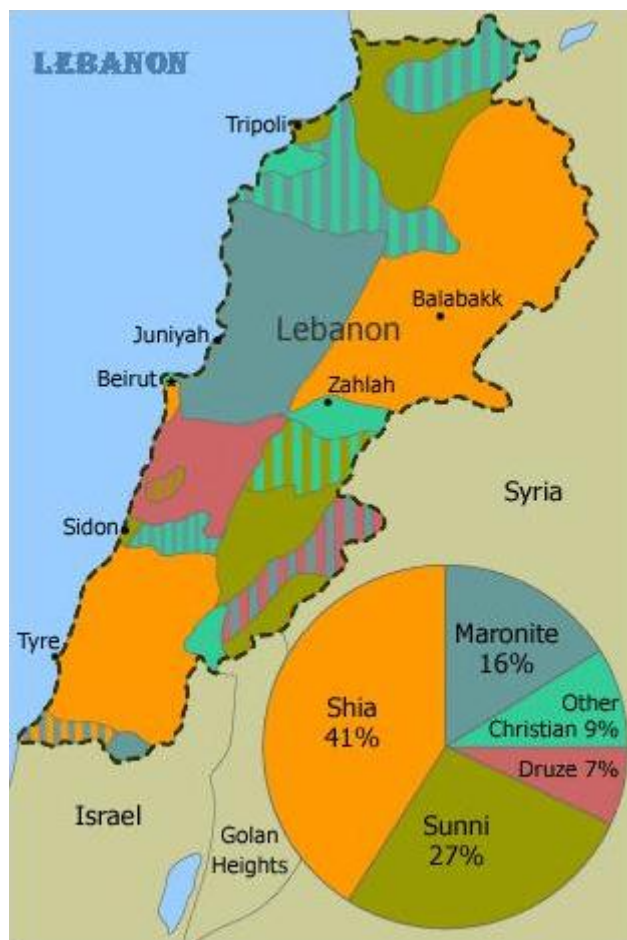

Бутрос П'єр кардинал Сфеїр
(15.05. 1920 р. н.) – патріарх
Маронітської Католицької Церкви
Nasrallah-Butros Pierre Cardinal Sfeir
(15.05.1920) – *Patriarch of Antioch and*
the whole East

Святий Шарбель Маклуф
(1828–1898)
Saint Charbel Makhlouf
(1828–1898)

Додаток Б

Релігійна карта Лівану (станом на 1991 р.) [49].

Анотації

У статті висвітлено коротку історію та обрядові особливості Маронітської Католицької Церкви. У результаті з'ясовано, що мароніти – це нащадки стародавніх фінікійців, котрі прийшли на Близький Схід із території Північного Причорномор'я між IV–III тис. до н.е., створили тут високу цивілізацію, яка відома усьому світові як Фінікія і Карфаген й відрізнялася мореплавством, фарбуванням тканин у пурпур, особливим образотворчим і музичним мистецтвом, високою повагою у ставленні до жінок. Мароніти – ченці, котрі, започаткувавши окремих чернечий орден, зуміли зберегти християнські традиції в умовах іноземних інтервенцій та мусульманського релігійного впливу. Більше того, ченці-мароніти добилися проголошення патріархату в Лівані та Сирії для Маронітської Церкви, взяли активну участь у походах хрестоносців, відновили унію з Римом, в результаті якої зуміли вести активну місіонерсько-просвітницьку й господарську діяльність для населення своєї країни і сусідніх країн, добилися проголошення незалежності для Лівану і президентської посади за конституцією у своїй країні в меншості (становлять 16% від населення Лівану), політичної і релігійної рівноправності для усіх конфесій в умовах мусульманського оточення.

Особливу гордість і авторитет у світі мароніти здобули завдяки вірності християнським традиціям, своєму святому-цілителю Шарбелю (Юсеф Маклуф; 8.X.1828 – 24.XII.1898), що здійснив багато див і зцілень не лишень серед християн різних конфесій, а й серед мусульман, втілюючи таким чином екуменічну ідею християнства на практиці.

Ключові слова: мароніти – нащадки фінікійців, орієнтальна Маронітська Католицька Церква, окремих східний обряд, відмінності в обряді (літургійній музиці, Святих тайнах, іконах, святах), святий Шарбель.

Lyubov Genyk

***Holy Charbel – Lebanese miracle worker and evangelist Eastern Christianity
Maronite tradition in the Catholic Church***

The article provides a brief history and ritual features Maronite Church. As a result, it was found that the Maronites – the descendants of the ancient Phoenicians, who have come to the Middle East of the Northern Black Sea between the IV–III millennium BC., Have built a high civilization, known worldwide as Phoenicia and Carthage and different sailing, painting fabrics in purple, special visual and musical art, highly respected in relation to women. Maronites – monks launching separate monastic order, managed to preserve the Christian tradition in terms of foreign intervention and Muslim religious influence.

Moreover, the monks Maronites have made the declaration patriarchate in Lebanon and Syria for the Maronites Church, took part in the crusades, restored union with Rome, which resulted able to lead an active missionary, educational and economic activity for the population of the country and neighboring countries, achieved independence for Lebanon and the presidential office, the Constitution, in their country in the minority (equal to 16 % of the population of Lebanon), political and religious equality for all faiths in Muslim environment conditions.

A special pride and prestige in the world Maronites gained through fidelity to Christian tradition, his holy healer Charbel (Youssef Makluf; Oct., 8. 1828 – Dec. 24.1898), which made many miracles and healings not merely among Christians of different denominations, but there Muslims thus embodying the idea of ecumenical Christianity in practice.

Keywords: Maronites – descendants of the Phoenicians, oriental Maronite Church, separate the Eastern rite, differences in ritual (liturgical music, sacraments, icons, festivals), saint Charbel.

Любовь Геник

Святой Шарбель – ливанский чудотворец и благовестник восточного христианства маронитской традиции в Католической Церкви

В статье освещены краткая история и обрядовые особенности Маронитской Католической Церкви. В результате исследования установлено, что марониты – это потомки древних финикийцев, которые пришли на Ближний Восток с территории Северного Причерноморья в IV–III тыс. до н.э., создали здесь высокую цивилизацию, которая известна всему миру как Финикия и Карфаген и отличалась мореплаванием, покраской тканей в пурпурный цвет, особым изобразительным и музыкальным искусством, высоким уважением в отношении женщин. Марониты – монахи, создал отдельный монашеский орден, сумели сохранить христианские традиции в условиях иностранных интервенций и мусульманского религиозного влияния.

Более того, монахи-марониты добились провозглашения патриархата в Ливане и Сирии для Маронитской Церкви, приняли активное участие в походах крестоносцев, восстановили унию с Римом, в результате которой сумели вести активную миссионерскую, просветительскую и хозяйственную деятельность для населения своей страны и соседних стран, добились провозглашения независимости для Ливана и президентского поста по конституции в своей стране в меньшинстве (составляют 16% от населения Ливана), политического и религиозного равноправия для всех конфессий в условиях мусульманского окружения.

Особую гордость и авторитет в мире марониты завоевали благодаря верности христианским традициям, своему святителю – целителю Шарбелю (Юсеф Маклуф; 8.X.1828 – 24.XII.1898), совершившему много чудес и исцелений не только среди христиан различных конфессий, но и среди мусульман, воплощая, таким образом, экуменическую идею христианства на практике.

Ключевые слова: марониты – потомки финикийцев, ориентальная Маронитская Католическая Церковь, отдельный восточный обряд, различия в обряде (литургической музыке, Святых таинствах, иконах, праздниках), святой Шарбель.